

яких на митну територію України звільняються від обкладення податком на додану вартість/ Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 293.

6. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI.

Алла МЕЛЬНИК

д.е.н., професор кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет

Інна ТИНСЬКА

аспірант кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО НА ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРИСУТНОСТІ

Енергетичний ринок є однією із сфер поширення державного підприємництва, з допомогою використання механізму якого держава реалізує економічну політику (насамперед, структурно-галузеву, інвестиційну, цінову, антимонопольно-конкурентну, зовнішньоекономічну) та широкий спектр власних регуляторно-управлінських цілей. За останні роки спостерігається збільшення кількості суб'єктів господарювання державного сектору, в тому числі серед ТОП-100 державних підприємств, що займаються виробництвом і розподілом електроенергії, газу та води, питома вага яких у 2016 р. склала 2,9%, тоді як у 2010 р. – 1,3% [3]. Якісні параметри їх діяльності також показали зростаючу динаміку, про що свідчать наступні дані: 1) питома вага чистого доходу(виручки) від реалізації продукції (товарів та послуг) у 2016 р. становила 34,9%, а у 2010 р. – 57,5%; 2) питома вага середньої вартості оборотних та необоротних активів у 2016 р. зафіксована в розмірі 72,9%, що на 40,8% більше у порівнянні з 2010 р., 3) питома вага кількості працівників у 2016 р. мала максимально високе значення і дорівнювала 45,3% (у 2010 р. – 13,6%) [3]. Однак, як свідчать аналітичні огляди та статистичні дані, такого результату вдалося досягнути більшою мірою за рахунок підвищення тарифів та регулярного залучення кредитних коштів, державної фінансової допомоги, а не завдяки проведенню системної реформи енергетичного сектору та удосконаленню інституційного впливу

державного підприємництва на розвиток його складових елементів (зокрема, електроенергетики).

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України як суб'єкт управління у 2017 р. має у своєму підпорядкуванні 40 державних господарських одиниць (ДП «Національна енергетична компанія «Укренерго», ДП «Державний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут інноваційних технологій в енергетиці та енергозбереженні», ДП «Львівське конструкторське бюро», Державне підприємство з науково-технічних робіт по енергозбереженню в електроенергетиці «Укренергоефективність», ДП Державне міжгалузеве науково-технічне підприємство «Центр промислових технологій», ДП «Регіональні електричні мережі», Державне підприємство зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго», ПрАТ «Укргідроенерго» та інші), серед загального числа яких: 25% перебуває на певній стадії ліквідації; щодо 10% порушено справи про банкрутство; реорганізації підлягають 10% [2]. Функціонування низки стратегічно важливих суб'єктів державного підприємництва, щорозташовані на тимчасово окупованій території та в зоні проведення антитерористичної операції, призупинено. Це, у свою чергу, негативно позначилося на обсягах рентних платежів та інших надходжень до державного бюджету. Через обмежені можливості з нарощення обсягів капітальних інвестицій (однією із причин є несвоєчасність затвердження фінансових планів), вітчизняний державний сектор є енергонеефективним, енергоаудитта енергоменеджментлише впроваджуються у практичну площину діяльності державних інституцій, а розвиток та використання енергозберігаючих технологій відбувається повільними темпами, що у своїй сукупності дозволяє стверджувати про накопичення пласту різновекторних проблем внаслідок їх довготривалого ігнорування органами державної влади.

Алогічний характер приватизації у даному секторі призвів до того, що державний монополізм перетворився у приватний, а корпоратизація не забезпечила підвищення ліквідності енергетичного ринку, його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, а тому у 2017 р. було прийнято Закон України «Про ринок електричної енергії» (його ухвалення необґрунтовано відкладалось, починаючи з 2002 р.), з допомогою якого планується: завершити імплементацію Третього

енергетичного пакета та інституційну інтеграцію України до ENTSO-G, ENTSO-E; синхронізувати стандарти енергетичного законодавства Європейського Союзу та України; збільшити видобуток газу, знизити енергоємність ВВП і активізувати розвиток відновлювальних джерел енергії.

Сьогодні ринок електроенергії як важлива складова енергетичного сектору має оптовий характер збуту, використовує регульовані (обленерго) та нерегульовані (незалежні постачальники) тарифи (Оптовий ринок електричної енергії (ОРЕ) України) і представлений ДП «Енергоринок». Модель єдиного пулу, яка практикується сьогодні, є застарілою, тоді як нова буде більш диверсифікованою (як зазначається у Законі України «Про ринок електричної енергії») і включатиме такі сегменти: ринок «на добу наперед», що працюватиме за принципом біржі; ринок двосторонніх договорів, який дозволить укладати постачальникам/виробникам прямі договори зі споживачами на умовах вільних цін; балансуючий ринок, що забезпечить збалансування попиту та пропозиції електроенергії в режимі реального часу.

Ще одним важливим документом, що окреслює перспективи присутності державного підприємництва в рамках енергетичного ринку, є Енергетична стратегія України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р.), основні положення якої свідчать про необхідність використання потенціалу державного підприємництва з метою стабілізації ситуації на енергоринку відповідно до визначених стратегічних орієнтирів його подальшого розвитку [1].

Відштовхуючи від наведеної вище інформації, ідентифікованих недоліків та окреслених урядом перспектив, сформовано ряд пропозицій рекомендаційного характеру щодо підвищення ефективності присутності державного підприємництва на енергетичному ринку України, а саме:

- сприяння впровадженню державними інституціями концепції корпоративної соціальної відповідальності міру розгортання корпоратизаційних процесів з огляду на тенденцію до зростання кількості їх працівників;

- проведення антитерористичних навчань з метою збереження національної безпеки та забезпечення енергонезалежності країни в умовах зовнішньої агресії;

- посилення контролю за своєчасністю прийняття фінансових планів та антикорупційних програм суб'єктами державного енергетичного сектору, що дозволить гарантувати цільове використання бюджетних коштів;
- застосування нових управлінських підходів при реалізації заходів, які становлять основу дорожньої карти реформування головних складових енергетичного сектору;
- фінансування розробок нових нафтогазоносних ділянок, проведення пошуково-розвідувальних робіт в контексті забезпечення енергобезпеки країни у майбутньому;
- активізація співпраці з міжнародними партнерами та провідними експертами у даній сфері;
- підвищення енергоефективності та поступовий перехід державних господарських одиниць до використання відновлювальних джерел енергії;
- проведення виваженої цінової політики щодо енергоресурсів, які виробляються та постачаються державою;
- оновлення техніко-технологічної бази державних підприємств, особливо тих, що мають стратегічне для країни значення, проте перебувають у аварійному стані;
- пошук ефективного власника при приватизації об'єкті державної власності, що належать до енергетичного сектору.

Отже, в період активних реформаційно-трансформаційних перетворень та оновлення інституційного забезпечення діяльності державного підприємництва, не зважаючи на численні загрози, існують унікальні можливості для його утвердження як ефективного та конкурентоздатного учасника енергетичного ринку.

Бібліографія

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245239564&cat_id=245239555.

2. Перелік державних підприємств, установ, організацій та об'єднань, що належать до сфери управління Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, станом на 01.07.2017. Веб-сторінка

Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=24522

3. Питома вага державного сектора у складі економіки. Веб-сторінка Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikils>.

Петро МИКИТЮК

д.е.н., професор кафедри менеджменту та публічного управління,
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ

Сучасний фінансово-економічний стан більшості підприємств житлово-комунального господарства, особливо комунальної теплоенергетики, оцінюється багатьма дослідниками й фахівцями галузі як критичний.

Підприємства комунальної теплоенергетики завантажені лише на 70 %, значна частина котлів має коефіцієнт корисної дії менший 82 %, техніка експлуатується понад 20 років, використання недосконалого й постарілого устаткування приводить до перевитрат палива на 20 % щодо світового рівня та до значного забруднення навколишнього середовища. Теплоізольовані труби становлять лише 3,9 % від загальної кількості теплових мереж. В аварійному стані перебуває 2434,3 км, або 11,2 % трубопроводів. Недоремонт тепломереж — понад 45 %.

Збитковість підприємств житлово-комунального господарства в останні роки становить більш 2 млрд. грн. щорічно. Особливо низкою рентабельністю характеризуються підприємства комунальної теплоенергетики. Так, в 2016 році рентабельність виробництва послуг тепlopостачання в Україні склала всього 0,9 %, а в попередні роки цей показник був ще нижчий. Наприклад, в 2013 році він становив - 2,7 % .

Аналіз оплати наданих послуг, дозволив виявити одну із причин збиткової роботи житлово-комунальних підприємств – це високий рівень заборгованості споживачів перед підприємствами житлово-комунального господарства. Основну частку споживачів житлово-комунальних послуг